

(i) Printed Pages : 4

Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

8	0	0	1
---	---	---	---

Exam. Code :

1	1	0	1
---	---	---	---

B.Ed. (General) 1st Semester
(2122)

PHILOSOPHICAL BASIS OF EDUCATION
(In all Mediums)

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

Paper : F-1.1

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 40

Note :— Total **FIVE** questions are to attempted. Attempt **ONE** question from each of the Units I to IV. Unit-V is compulsory.

UNIT—I

- I. Define 'Education' and explain the concept of Education from Indian perspective. 8
- II. Differentiate between Formal and Informal Education and specify the role and functions of Education in National life. 8

UNIT—II

- III. Elucidate the meaning of Educational Philosophy and also highlight relationship between Education and Philosophy. 8
- IV. Critically examine educational views of Mahatma Gandhi and also analyse its influence on Education. 8

UNIT—III

- V. Explain the concept of knowledge and also specify the role of teacher in construction of knowledge. 8
- VI. Enumerate various facets of knowledge and also differentiate between Concrete and Abstract knowledge. 8

UNIT—IV

- VII. Discuss importance of Value Oriented Education and specify the role of teacher in imparting value oriented education. 8
- VIII. Enlist different sources of values and also highlight causes of erosion of values in present society. 8

UNIT—V

IX. Write short notes on the following :

- (a) Role of Education in the development of Individual.
- (b) John Dewey's contribution to Education.
- (c) Sources of Knowledge.
- (d) Concept of Values.

$4 \times 2 = 8$

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- कुल पाँच प्रश्नों का प्रयास करें। यूनिट I से IV तक प्रत्येक में से एक-एक प्रश्न करें। यूनिट-V अनिवार्य है।

यूनिट—I

- I. 'शिक्षा' को परिभाषित करें और भारतीय परिप्रेक्ष्य से शिक्षा की अवधारणा की व्याख्या करें। 8
- II. औपचारिक और अनौपचारिक शिक्षा के बीच अंतर और राष्ट्रीय जीवन में शिक्षा की भूमिका और कार्यों को निर्दिष्ट करें। 8

यूनिट-II

- III. शैक्षिक दर्शनशास्त्र का अर्थ स्पष्ट करें और शिक्षा और दर्शनशास्त्र के बीच संबंधों पर भी प्रकाश डालें। 8
- IV. महात्मा गांधी के शैक्षिक विचारों का समालोचनात्मक परीक्षण कीजिए और शिक्षा पर इसके प्रभाव का भी विश्लेषण कीजिए। 8

यूनिट—III

- V. ज्ञान की अवधारणा की व्याख्या करें और ज्ञान के निर्माण में शिक्षक की भूमिका का भी उल्लेख करें। 8
- VI. ज्ञान के विभिन्न पहलुओं की गणना करें और वास्तविक और सार ज्ञान के बीच अंतर भी करें। 8

यूनिट—IV

- VII. मूल्योन्मुख शिक्षा के महत्व पर चर्चा करें और मूल्योन्मुख शिक्षा प्रदान करने में शिक्षक की भूमिका का उल्लेख करें। 8
- VIII. मूल्यों के विभिन्न स्रोतों को सूचीबद्ध करें और वर्तमान समाज में मूल्यों के क्षय के कारणों पर भी प्रकाश डालें। 8

यूनिट—V

IX. निम्नलिखित पर संक्षिप्त नोट लिखिए :

- (a) व्यक्ति के विकास में शिक्षा की भूमिका।
- (b) जॉन डुयुई का शिक्षा में योगदान।
- (c) ज्ञान के स्रोत।
- (d) मूल्यों की अवधारणा।

$4 \times 2 = 8$

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਕੁਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਯੂਨਿਟ I ਤੋਂ IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਯੂਨਿਟ-V ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ—I

- I. 'ਸਿੱਖਿਆ' ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 8
- II. ਰਸਮੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-II

- III. ਵਿਦਿਆਕ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝਾਓ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ
ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। 8
- IV. ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰੋ
ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-III

- V. ਗਿਆਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ
ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਵੀ ਉਲੇਖ ਕਰੋ। 8
- VI. ਗਿਆਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਠੋਸ ਅਤੇ ਸਾਰ ਗਿਆਨ
ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਵੀ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-IV

- VII. ਵੈਲਯੂ ਓਰੀਐਂਟਿਡ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵੈਲਯੂ ਓਰੀਐਂਟਿਡ
ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰੋ। 8
- VIII. ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ
ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-V

- IX. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

- (a) ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ।
- (b) ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਜੋਨ ਡੇਵੀ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ।
- (c) ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਰੋਤ।
- (d) ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ।

$4 \times 2 = 8$

(i) Printed Pages : 4 Roll No. ....

(ii) Questions : 9 Sub. Code : 8 0 0 2

Exam. Code : 1 1 0 1

B.Ed. (Gen.) 1st Semester

(2122)

GROWTH AND DEVELOPMENT OF THE LEARNER

(In all Mediums)

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

Paper : P-F-1.2

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 40

Note :— (1) Attempt ONE question each from Units I to IV.
(2) Unit V is compulsory.

UNIT—I

- I. What are the characteristics of human development ? Discuss with the help of relevant examples. 8
- II. Discuss the factors affecting growth and development in detail. 8

UNIT—II

- III. Elucidate the applicability of Kohlberg's theory of Moral development in the context of Education. 8
- IV. Explain the role of heredity in human development. 8

UNIT—III

- V. 'Electronic media has profound effects on developmental aspect of adolescents.' Discuss. 8

VI. Explicate the role of gender and socio-economic status on the development of individual's self-concept. 4+4

UNIT—IV

VII. Discuss the role of teacher in promoting classroom as a cohesive group. 8

VIII. Explain the developmental model of discipline in detail. 8

UNIT—V

IX. Write short notes on :—

- (i) Factors affecting development. 2
- (ii) Concept of human diversity. 2
- (iii) Role of family in effective development of children.. 2
- (iv) Discipline and character education. 2

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— (1) यूनिट I से IV तक प्रत्येक में से एक प्रश्न करें।
(2) यूनिट V अनिवार्य है।

यूनिट—I

I. मानव विकास की विशेषताएं क्या हैं ? प्रासंगिक उदाहरणों की सहायता से चर्चा कीजिए। 8

II. वृद्धि एवं विकास को प्रभावित करने वाले कारकों की विस्तार से चर्चा कीजिए। 8

यूनिट-II

III. शिक्षा के संदर्भ में कोहलबर्ग के नैतिक विकास के सिद्धांत की प्रयोज्यता को स्पष्ट कीजिए। 8

IV. मानव विकास में आनुवंशिकता की भूमिका की व्याख्या कीजिए। 8

यूनिट-III

- V. 'किशोरों के विकासात्मक पहलुओं पर इलेक्ट्रॉनिक मीडिया का गहरा प्रभाव पड़ता है।' चर्चा कीजिए। 8
- VI. व्यक्ति की आत्म-अवधारणा के विकास पर लिंग और सामाजिक-आर्थिक स्थिति की भूमिका की व्याख्या करें। 4+4

यूनिट-IV

- VII. एक संसकृत समूह के रूप में क्लासरूम को बढ़ावा देने में शिक्षक की भूमिका की चर्चा कीजिए। 8
- VIII. अनुशासन के विकासात्मक मॉडल को विस्तार से समझाइए। 8

यूनिट-V

IX. संक्षिप्त नोट लिखें :

- (i) विकास को प्रभावित करने वाले कारक। 2
- (ii) मानव विविधता की अवधारणा। 2
- (iii) बच्चों के प्रभावी विकास में परिवार की भूमिका। 2
- (iv) अनुशासन और चरित्र शिक्षा। 2

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :— (1) ਯੂਨਿਟ I ਤੋਂ IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।
 (2) ਯੂਨਿਟ V ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ-I

- I. ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ ? ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8
- II. ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-II

- III. ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੋਹਲਬਰਗ ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਲਾਗੂ
ਹੋਣ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 8

- IV. ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਖਾਨਦਾਨੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-III

- V. 'ਕਿਸ਼ੋਰਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵ
ਪੈਂਦਾ ਹੈ।' ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

- VI. ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਵੈ-ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ
ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 4+4

ਯੂਨਿਟ-IV

- VII. ਇੱਕ ਸਮੂਹਿਕ ਗਰੂਪ ਵਜੋਂ ਕਲਾਸਰੂਮ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ
ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

- VIII. ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-V

- IX. ਨਿਮਨਲਿਖਤ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

- (i) ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕ। 2
- (ii) ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ। 2
- (iii) ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ। 2
- (iv) ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ। 2

(i) Printed Pages : 4 Roll No. ....

(ii) Questions : 9 Sub. Code : 8 0 0 3

Exam. Code : 1 1 0 1

B.Ed. (General) 1st Semester
(2122)

TECHNIQUES OF TEACHING (In all Mediums)
(Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

Paper : F-1.3

[Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 40]

Note :— Attempt FIVE questions in all by selecting ONE question each from each Units I to IV and Question No. IX of Unit-V is compulsory. All questions carry equal marks.

UNIT—I

- I. Discuss the concept, nature and characteristics of teaching.
- II. Discuss the concept of Reflective teaching. What are the strategies for making teachers Reflective practitioners ?

UNIT—II

- III. Explain the concept and procedure of micro-teaching.
- IV. How can Computer Assisted Instruction help to improve teaching ?

UNIT—III

- V. Explain the concept, characteristics and assumptions of models of teaching.
- VI. Discuss the focus and syntax of Inquiry Training Model of teaching.

UNIT—IV

VII. How can teleconferencing and internet help in improving communication ?

VIII. Discuss recent trends in teaching.

UNIT—V

IX. Write short notes on the following :

- (i) Professional ethics of teachers.
- (ii) Concept of simulated teaching.
- (iii) Elements of models of teaching.
- (iv) Types of communication.

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- यूनिट I से IV तक प्रत्येक में से एक-एक प्रश्न का चयन करते हुए, पाँच प्रश्नों का प्रयास करें और यूनिट-V का प्रश्न न. IX अनिवार्य है। सभी प्रश्नों के समान अंक हैं।

यूनिट—I

- I. शिक्षण की अवधारणा, प्रकृति और विशेषताओं पर चर्चा करें।
- II. चिंतनशील शिक्षण की अवधारणा पर चर्चा करें। शिक्षकों को चिंतनशील अभ्यासी बनाने की रणनीतियाँ क्या हैं ?

यूनिट-II

- III. सूक्ष्म शिक्षण की अवधारणा एवं प्रक्रिया की व्याख्या कीजिए।
- IV. शिक्षण को बेहतर बनाने में कम्प्यूटर सहायक निर्देश किस प्रकार सहायक हो सकते हैं ?

ਯুনিট—III

- V. শিক্ষণ কে মডেল কী অবধারণা, বিশেষতাও ঔর মান্যতাও কী ব্যাখ্যা করেন।
- VI. শিক্ষণ কে পূছতাছ প্রশিক্ষণ মডেল কে মুখ্য ক্ষেত্র ঔর বাক্য-রচনা পৰ চৰ্চা করেন।

যুনিট—IV

- VII. সংচার কো বেহতৰ বনানে মেঁ টেলিকান্ফেসিং ঔর ইন্টেরনেট কৈসে মদদ কৰ সকতে হেঁ ?
- VIII. শিক্ষণ মেঁ হাল কে রুজানো পৰ চৰ্চা করেন।

যুনিট—V

- IX. নিম্নলিখিত পৰ সংক্ষিপ্ত নোট লিখিএ :

- (i) শিক্ষকো কী ব্যাবসায়িক নৈতিকতা।
- (ii) নকলী শিক্ষণ কী অবধারণা।
- (iii) শিক্ষণ কে মডেল কে তত্ত্ব।
- (iv) সংচার কে প্রকার।

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

নੋট :- ਯੂਨਿਟ I ਤੋਂ IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਯੂਨਿਟ-V ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. IX ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅੰਕ ਹਨ।

ਯੂਨਿਟ—I

- I. ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ, ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- II. ਰਿਫਲੈਕਟਿਵ ਟੀਰਿੰਗ ਦੀ ਪਾਰਨਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਫਲੈਕਟਿਵ ਪ੍ਰੈਕਟੀਸ਼ਨਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਹਨ ?

ਯੂਨਿਟ—II

- III. ਮਾਈਕਰੋ-ਟੀਚਿੰਗ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਵਿਧੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- IV. ਅਧਿਆਪਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਹਾਇਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

ਯੂਨਿਟ—III

- V. ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਮਾਡਲਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- VI. ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਸਿਖਲਾਈ ਮਾਡਲ ਦੇ ਫੋਕਸ ਅਤੇ ਸੰਟੈਕਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ—IV

- VII. ਸੰਚਾਰ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਟੈਲੀਕਾਨਫਰੈਂਸਿੰਗ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ?
- VIII. ਅਧਿਆਪਨ ਵਿੱਚ ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਰੁਝਾਨਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ—V

- IX. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

- ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਨੈਤਿਕਤਾ।
- ਸਿਮੂਲੇਟਡ ਅਧਿਆਪਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾ।
- ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਮਾਡਲਾਂ ਦੇ ਤੱਤ।
- ਸੰਚਾਰ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ।

(i) Printed Pages : 4

Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code : 8 0 0 4

Exam. Code : 1 1 0 1

B.Ed. (Gen.) 1st Semester
(2122)

EDUCATION IN CONTEMPORARY INDIA
(In all Mediums)

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

Paper : F-1.4

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 40

Note :— Attempt **FIVE** questions in all by selecting **ONE** question each from Units I-IV and Question **IX** of Unit V which is compulsory.

UNIT—I

- I. Explain the inequality and marginalization in Indian society and their educational implications. 8
- II. Explain various dimensions of globalization. Explain the role of education in meeting the challenges of globalization. 8

UNIT-II

- III. Elucidate recommendations of Kothari Education Commission with respect to school education. 8
- IV. Describe the recommendations of National Curriculum Framework – 2005 with respect to curricular area and assessment. 8

UNIT-III

- V. Describe the purpose and provisions available under Rashtriya Madhyamik Shiksha Abhiyan (RMSA). 8
- VI. Summarize the recommendations of Rashtriya Uchatar Shiksha Abhiyan (RUSA) for Higher Education. 8

UNIT-IV

- VII. Explain various types and functioning of contemporary Indian schools. 8
- VIII. Describe the role of teacher and quality of teacher education according to Right to Education Act – 2009. 8

UNIT-V

- IX. Write short notes on the following :

- (a) Major educational provisions in the Constitution
- (b) Aims and objectives according to NPE-1986
- (c) Recommendations of "Learning without Burden"
- (d) Challenges in implementing Sarva Shiksha Abhiyan.

4×2=8

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- सभी में से पाँच प्रश्न करें। यूनिट I-IV प्रत्येक में से एक प्रश्न का चयन करें। यूनिट V में प्रश्न IX अनिवार्य है।

यूनिट-I

- I. भारतीय समाज में असमानता और हाशियाकरण की और उनके शैक्षिक निहितार्थों की व्याख्या करें। 8
- II. वैश्वीकरण के विभिन्न आयामों की व्याख्या कीजिए। वैश्वीकरण की चुनौतियों का सामना करने में शिक्षा की भूमिका की व्याख्या कीजिए। 8

यूनिट-II

- III. स्कूली शिक्षा के संबंध में कोठारी शिक्षा आयोग की सिफारिशों को स्पष्ट कीजिए। 8
- IV. पाठ्यचर्या क्षेत्र और मूल्यांकन के संबंध में राष्ट्रीय पाठ्यचर्या ढांचा 2005 की सिफारिशों का वर्णन करें। 8

यूनिट-III

- V. राष्ट्रीय माध्यमिक शिक्षा अभियान (RMSA) के तहत उपलब्ध उद्देश्य और प्रावधानों का वर्णन करें। 8
- VI. उच्च शिक्षा के लिए राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियान (RUSA) की सिफारिशों को संक्षिप्त करें। 8

यूनिट-IV

- VII. समकालीन भारतीय विद्यालयों के विभिन्न प्रकारों और कार्यों की व्याख्या कीजिए। 8
- VIII. शिक्षा का अधिकार अधिनियम-2009 के अनुसार शिक्षक की भूमिका और शिक्षक शिक्षा की गुणवत्ता का वर्णन करें। 8

यूनिट-V

- IX. निम्नलिखित पर संक्षिप्त नोट लिखिए :—
- संविधान में प्रमुख शैक्षिक प्रावधान
  - NPE-1986 के अनुसार लक्ष्य और उद्देश्य
  - ‘बिना बोझ के सीखने’ की सिफारिशें
  - सर्व शिक्षा अभियान को लागू करने में चुनौतियाँ। $4 \times 2 = 8$

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਯੂਨਿਟ I-IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਯੂਨਿਟ-V ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ IX ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ-I

- I. ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 8
- II. ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-II

- III. ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਠਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੋ। 8

- IV. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਢਾਂਚਾ - 2005 ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-III

- V. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਧਿਆਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ (RMSA) ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪਲਬਧ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 8

- VI. ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਚਤਰ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ (RUSA) ਦਾ ਸਾਰ ਦਿਓ। 8

ਯੂਨਿਟ-IV

- VII. ਸਮਕਾਲੀ ਭਾਰਤੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਕੰਮਕਾਜ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 8

- VIII. ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ - 2009 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-V

- IX. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

- (a) ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਪਬੰਧ
- (b) NPE-1986 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਕਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼
- (c) “ਬੋਝ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਖਣਾ” ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ਾਂ
- (d) ਸਰਵ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀਆਂ।

$4 \times 2 = 8$

(i) Printed Pages : 4

Roll No. ....

(ii) Questions : 12

Sub. Code : 8 0 0 5

Exam. Code : 1 1 0 1

B.Ed. (Gen.) 1st. Semester

(2122)

ICT SKILL DEVELOPMENT (In all Mediums)

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

Paper : F-1.5

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 40

Note :— Candidate is required to attempt ONE question from each of the Units I to IV and all the compulsory question in Unit-V.

UNIT—I

1. Describe various advantages and limitations of the computer. Explain its importance with examples in the field of elementary level education in Indian Schools. 8
2. Discuss the role of Information and Communication technology in our life. Highlight its need and scope in the Education sector with suitable examples. 8

UNIT—II

3. Compare the features of the following with suitable examples :
  - (a) Input devices and output devices
  - (b) Hardware and Software. 8
4. Elaborate on Offline and Online learning modes and highlight their roles in post COVID scenario in Education sector. 8

UNIT—III

5. What do you understand by an operating system ? Compare features of DOS and Windows Operating Systems. 8
6. Explain the role of major office applications with suitable examples. List the major features of word processing and spreadsheets. 8

UNIT—IV

7. Explain the need of the internet in present scenario. Write about various types of networking along with examples. 8
8. Elaborate on importance of social sites in the education field highlighting the need and advantages of a blog. 8

UNIT—V

(Compulsory Question)

9. What do you understand by a virus ? 2
10. Define role of networking. 2
11. Write about advantages of presentation software. 2
12. List popular file formats. 2

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— विद्यार्थियों को यूनिट I से IV तक प्रत्येक में से एक प्रश्न करना है और यूनिट V में सभी प्रश्न अनिवार्य है।

यूनिट—I

1. कंप्यूटर के विभिन्न लाभों और सीमाओं का वर्णन कीजिए। भारतीय विद्यालयों में प्रारंभिक स्तर की शिक्षा के क्षेत्र में उदाहरणों सहित इसके महत्व की व्याख्या कीजिए। 8
2. हमारे जीवन में सूचना और संचार प्रौद्योगिकी की भूमिका की चर्चा कीजिए। उपयुक्त उदाहरणों के साथ शिक्षा के क्षेत्र में इसकी आवश्यकता और कार्यक्षेत्र पर प्रकाश डालिए। 8

यूनिट-II

3. उपयुक्त उदाहरणों के साथ निम्नलिखित की विशेषताओं की तुलना करें :
- (a) इनपुट डिवाइस और आउटपुट डिवाइस
- (b) हार्डवेयर और सॉफ्टवेयर। 8

4. ऑफलाइन और ऑनलाइन लर्निंग मोड पर विस्तार से बताए और शिक्षा के क्षेत्र में कोविड के बाद के परिदृश्य में उनकी भूमिका पर प्रकाश डालें। 8

यूनिट-III

5. ऑपरेटिंग सिस्टम से आप क्या समझते हैं ? डॉस और विंडोज़ ऑपरेटिंग सिस्टम की विशेषताओं की तुलना करें। 8
6. उपयुक्त उदाहरणों सहित प्रमुख कार्यालय अनुप्रयोगों की भूमिका को समझाइए। वर्ड प्रोसेसिंग और स्प्रेडशीट की प्रमुख विशेषताओं की सूची बनाएं। 8

यूनिट-IV

7. वर्तमान परिदृश्य में इंटरनेट की आवश्यकता की व्याख्या करें। उदाहरणों के साथ नेटवर्किंग के विभिन्न प्रकारों के बारे में लिखिए। 8
8. एक ब्लॉग की आवश्यकता और महत्व को उजागर करते हुए, शिक्षा के क्षेत्र में सामाजिक साइटों के महत्व को विस्तारित करें। 8

यूनिट-V

(अनिवार्य प्रश्न)

9. विषाणु से आप क्या समझते हैं ? 2
10. नेटवर्किंग की भूमिका को परिभाषित कीजिए। 2
11. प्रेजेंटेशन सॉफ्टवेयर के महत्व के बारे में लिखिए। 2
12. लोकप्रिय फाइल स्वरूपों की सूची बनाए। 2

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :— ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਯੂਨਿਟ I ਤੋਂ IV ਤੱਕ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਯੂਨਿਟ V ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ-I

1. ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੇ ਕਈ ਫਾਇਦਿਆਂ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। ਭਾਰਤੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਦਲੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਓ। 8
2. ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਢੁੱਕਵੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-II

3. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ :
 (a) ਇਨਪੁਟ ਯੰਤਰ ਅਤੇ ਆਉਟਪੁੱਟ ਯੰਤਰ
 (b) ਹਾਰਡਵੇਅਰ ਅਤੇ ਸਾਫਟਵੇਅਰ। 8
4. ਅੰਫਲਾਈਨ ਅਤੇ ਅੰਨਲਾਈਨ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੋਵਿਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-III

5. ਓਪਰੇਟਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ? DOS ਅਤੇ ਵਿੰਡੋਜ਼ ਓਪਰੇਟਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ। 8
6. ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰੀ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਢੁਕਵੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਵਰਡ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਅਤੇ ਸਪੈਡਸ਼ੀਟਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ। 8

ਯੂਨਿਟ-IV

7. ਵਰਤਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ। ਨੈੱਟਵਰਕਿੰਗ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਬਾਰੇ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖੋ। 8
8. ਇੱਕ ਬਲੋਗ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਸਾਈਟਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-V

(ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

9. ਵਾਇਰਸ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ? 2
10. ਨੈੱਟਵਰਕਿੰਗ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। 2
11. ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਸੌਫਟਵੇਅਰ ਦੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ। 2
12. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਾਈਲ ਫਾਰਮੈਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ। 2

(i) Printed Pages : 4

Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code : 8 0 2 6

Exam. Code : 1 1 0 1

B.Ed. (Gen.) 1st Semester

(2122)

PEDAGOGY OF SOCIAL STUDIES (In all Mediums)

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

Paper-P-1.1/1.2 Opt. (xxi)

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 40

Note :— Attempt **ONE** question each from Units I to IV.
Unit V is compulsory.

UNIT-I

- I. Discuss the concept and nature of social studies with examples. 4+4
- II. Explain the correlation of social studies with the following :
(a) Languages
(b) Arts. 4+4

UNIT-II

- III. Discuss project method in detail with example. 8
- IV. Explain the following techniques of teaching with special reference to social studies subject :
(a) Jurisprudential Enquiry
(b) Field trip. 4+4

UNIT-III

- V. Discuss the recommendations given by NCF 2005 with regard to issues of social studies curriculum of secondary stage. 8
- VI. Difference between primary and secondary resources for learning. 8

UNIT-IV

- VII. Discuss the need and importance of ICT based approach in current times. 4+4
- VIII. What is cooperative learning approach ? Discuss its procedure in detail. 2+6

UNIT-V

IX. Short answer type questions :

- (a) Difference between social studies and social science. 2
- (b) Give example of Brain storming technique. 2
- (c) What is realia and specimen ? 2
- (d) What is constructivist approach ? 2

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- यूनिट I से IV तक में से एक-एक प्रश्न करें। यूनिट V अनिवार्य है।

यूनिट-I

- I. उदाहरणों के साथ सामाजिक अध्ययन की अवधारणा और प्रकृति पर चर्चा करें। 4+4
- II. निम्नलिखित के साथ सामाजिक अध्ययन के सहसंबंध की व्याख्या कीजिए :
- (a) भाषा
  - (b) कला। 4+4

यूनिट-II

- III. परियोजना पद्धति पर उदाहरण सहित विस्तार से चर्चा कीजिए। 8

- IV. सामाजिक अध्ययन विषय के विशेष संदर्भ में शिक्षण की निम्नलिखित तकनीकों की व्याख्या कीजिए :
 (a) न्यायशास्त्र जांच
 (b) क्षेत्र यात्रा।

4+4

यूनिट-III

- V. माध्यमिक स्तर के सामाजिक अध्ययन पाठ्यक्रम के मुद्दों के लिए NCF 2005 द्वारा दी गई सिफारिशों के संबंध में चर्चा करें। 8
 VI. शिक्षण के लिए प्राथमिक और द्वितीयक संसाधनों के बीच अंतर करें। 8

- VII. वर्तमान समय में ICT आधारित दृष्टिकोण की आवश्यकता और महत्व पर चर्चा करें। 4+4
 VIII. सहकारी अधिगम उपागम क्या है ? इसकी कार्यविधि पर विस्तार से चर्चा कीजिए। 2+6

यूनिट-V

- IX. लघु-उत्तरीय प्रश्न :

- (a) सामाजिक अध्ययन और सामाजिक विज्ञान के बीच अंतर करें। 2
 (b) ब्रेन स्टॉर्मिंग तकनीक का उदाहरण दीजिए। 2
 (c) वास्तविकता और नमूना क्या है ? 2
 (d) रचनात्मक दृष्टिकोण क्या है ? 2

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਯੂਨਿਟ I ਤੋਂ IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਯੂਨਿਟ V ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ-I

- I. ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 4+4
 II. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਓ :
 (a) ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ
 (b) ਕਲਾ। 4+4

ਯুনিট-II

- III. উদাহরণ দে নাল প্রজেক্ট বিপী বাবে বিস্থার বিচ চরচা করো। 8
 IV. সমাজিক অধিবেন বিস্তে দে বিস্তে সেবণ নাল অধিকাপন দীআ হেঠ লিখীআ উকনীকা দী বিআধিমা করো :
 (a) নিআ-সামতরী জাংচ
 (b) খেতরী প্রাতৰা। 4+4

যুনিট-III

- V. সৈকেডরী পত্রাদ দে সমাজিক অধিবেন পাঠকৰ দে মুঁদিআ লষ্টী NCF 2005 দুআরা দিঁড়ীআ মিদ্বারস্তো দে সেব্যে বিচ চরচা করো। 8
 VI. সিঁখণ লষ্টী প্রাইমৰী অতে সৈকেডরী সরেতা বিচ অংতর করো। 8

যুনিট-IV

- VII. মেনুদা সমে বিচ ICT অপাৰত পহুঁচ দী লেঢ অতে মহেততা বাবে চরচা করো। 4+4
 VIII. সহিকাৰী সিখলাষ্টী পহুঁচ কী হৈ ? ইসদী কাৰজ-বিপী বাবে বিস্থার বিচ চরচা করো। 2+6

যুনিট-V

- IX. লঘু উতৰণ বালে পুস্তন :
 (a) সমাজিক অধিবেন অতে সমাজিক বিগিআন বিচ অংতর করো। 2
 (b) ধেন স্টেরমিং উকনীক দী উদাহৰণ দিও। 2
 (c) বাসতবিকতা অতে নমুনা কী হৈ ? 2
 (d) রচনাত্মক পহুঁচ কী হৈ ? 2

(i) Printed Pages : 2

Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code : 8 | 0 | 1 | 4

Exam. Code : 1 | 1 | 0 | 1

B.Ed. (General) 1st Semester
(2122)

PEDAGOGY OF HINDI

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

Paper : P-1.1/1.2 Opt. (ix)

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 40

नोट :—कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर दें। इकाई I से IV में से एक-एक प्रश्न का चयन करें। इकाई V के प्रश्न अनिवार्य है।

इकाई—I

1. भाषा का अर्थ और प्रकृति स्पष्ट कीजिए। 8
2. देवनागरी लिपि की विशेषताएँ स्पष्ट कीजिए। 8

इकाई-II

3. बोलचाल के गुणों पर प्रकाश डालिए। 8
4. सस्वर पाठ एवं मौन पाठ के महत्त्व को स्पष्ट कीजिए। 8

इकाई-III

5. पाठ्यपुस्तक की विशेषताओं पर प्रकाश डालिए। 8
6. छात्रों में पठन-रूचि विकसित करने के कौन-कौन से उपाय हैं ? 8

इकाई—IV

7. वाक्य के कौन-कौन से प्रकार हैं ?	8
8. वाक्य परिवर्तन से क्या अभिप्राय है ?	8

इकाई—V

9. निम्नलिखित पर संक्षिप्त नोट लिखिए :—

- (क) हिन्दी भाषा की उत्पत्ति।
- (ख) राष्ट्रीय भाषा।
- (ग) अशुद्ध उच्चारण के कारण।
- (घ) विराम चिह्न।

$4 \times 2 = 8$